Motiv životinje u likovnim radovima djece predškolske dobi

Budić, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:958867

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-19**

Repository / Repozitorij:

University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

ANA BUDIĆ

MOTIV ŽIVOTINJE U LIKOVNIM RADOVIMA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

ZAVRŠNI RAD

Čakovec, rujan, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ana Budić

MOTIV ŽIVOTINJE U LIKOVNIM RADOVIMA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

MENTOR: izv. prof. dr. art. Kristina Horvat Blažinović

Čakovec, rujan, 2021.

ZAHVALE

Želim zahvaliti svojoj mentorici izv. prof. dr. art Kristini Horvat Blažinović na strpljenju i pomoći te svim savjetima koje mi je davala tijekom pisanja završnog rada.

Zahvaljujem svim profesorima koji su s velikom ljubavi i trudom prenosili svoje znanje na moje kolege i mene.

Hvala mojim kolegicama Lauri, Magdaleni i Jani s kojima su studenski dani bili puno lakši, ljepši i zabavniji. Hvala im što su bile tu kada je bilo teško te im hvala na pomoći tijekom čitave 3 godine.

Želim zahvaliti i svojim roditeljima, bakama i djedovima, bratu Mateju, šogorici Patriciji, teti Vesni, mojoj Anamariji, sestrični Petri te cijeloj rodbini koja mi je bila potpora kroz čitav studij.

A najviše zahvaljujem svojem suprugu Marku bez kojeg sve ovo ne bih mogla te svojoj kćerki Niki koja je bila puna strpljenja i razumijevanja iako je mala .

SAŽETAK

Tema rada je motiv životinje u likovnom stvaralaštvu djece predškolske dobi. Djeca se svakodnevno susreću sa životinjama te ih isto tako i često crtaju. Primjerice, na dječjim crtežima njihove obitelji često vidimo i psa ili drugog kućnog ljubimca.

U prvoj cjelini rada govori se o razvojnim fazama dječjeg likovnog stvaralaštva, o karakteristikama likovnih tehnika (olovke i glinamola) u radu s predškolskom djecom te o motivima i temama za likovne aktivnosti. U drugoj cjelini prezentirane su provedene likovne aktivnosti u dječjem vrtiću na temu „pas", pri čemu se nastoji odgovoriti na postavljena istraživačka pitanja: Na koji način će djeca prikazati motiv psa, prema sjećanju i nakon usmjerenog opažanja različitih pasmina? Hoće li prikazati životinje u pokretu, izraziti površine tijela, uključiti velik broj detalja? Kakvi će biti proporcionalni odnosi dijelova tijela? Hoće li prikazati samo motiv psa ili svoje osobno iskustvo i doživljaj sa psima (npr. igru)? Hoće li modelirati trodimenzionalne oblike ili će glinamolom raditi plošno (pojava tzv. „crtanja" glinom)?

U okviru praktičnog istraživanja, u dječjem vrtiću „Kesten" u gradu Klanjcu održane su dvije likovne aktivnosti, u dvije različite vrtićke skupine (od 5 do 7 godina i od 3 do 4 godine). Ukupno je sudjelovalo dvadeset i četvero djece, od čega je šesnaestero modeliralo u tehnici glinamola, a osmero crtalo olovkom. Djecu se motiviralo metodom razgovora i usmjerenog opažanja, pri čemu su korištene fotografije raznih pasmina kako bi se djeci predočilo da se psi razlikuju po obliku tijela, po odnosima veličina dijelova tijela, po površinama, boji, itd.

Cilj likovnih aktivnosti bio je razvoj vizualne i taktilne percepcije, pozitivnih emocionalnih stanja, učenje poštovanja pravila i dogovora, razvoj praktičnih vještina, svladavanje crtačkih i oblikovnih tehnika, razvoj likovne imaginacije i kreativne apsorpcije. Opažanjem stvaralačkog procesa, analizom radova te metodom razgovora s djecom o njihovim radovima zaključuje se kako su djeca koja su modelirala u tehnici glinamola pretežno prikazivala psa plošno te su psa izrađivali po sjećanju. Proporcije tijela su odstupale u radovima crtačke tehnike te se nekim radovima osjećala emocionalna vrijednost, s time da su se i u nekim radovima pojavili doživljaji djece gdje je uz psa nacrtana njegova kuća. Svakako se zaključuje kako je motiv „pas" blizak djeci te su ga s veseljem modelirala, odnosno crtala.

Likovna kultura svakodnevno je prisutna u dječjem vrtiću te uveliko pridonosi razvoju djeteta kroz sve faze njegova života. Susret s likovnom kulturom ostvaruje se kroz raznovrsne slobodne i planirane likovne aktivnosti, odabirom tema i motiva koji su djeci bliski i zanimljivi kako bismo poticali percipiranje, doživljavanje i osvješćivanje njihove okoline, a zatim likovno izražavanje tog doživljaja.

Ključne riječi: likovne aktivnosti, motiv psa, crtanje, modeliranje, predškolsko dijete

SUMARRY

The topic of the thesis is the motif of an animal in the arts work of preschool children. Children see animals every day, also they draw them often. For example, in the children's drawings of their family, we often see a dog or other pet.

The first part of the paper discusses the developmental stages of children's art, the characteristics of art techniques (pencils and clay) used with preschool children and the motives and themes for art activities. In the second part, the art activities with the topic of „dog" carried out in the kindergarten are presented, which seeks to answer the research questions: How will children present the motif of the dog, according to the memory and after direct observation of different breeds? Will they present animals in motion, express body surfaces, include a large number of details? What will be the proportions of the body parts? Will they show only the motif of the dog or their personal experience and experience with dogs (e. g. play)? Will they model three-dimensional shapes or will they work flat with clay (the appearance of so-called „drawing" with clay)?

As part of the practical research, two art activities were carried out in the kindergarten „Kesten" in the town of Klanjec, in two different kindergarten groups (group from 5 to 7 years and group from 3 to 4 years). A total of twenty-four children participated, of whom sixteen modeled in the clay technique, and eight drew with a pencil. Children were motivated by the method of conversation and directed observation, using photographs of different breeds, to show children that dogs differ in body shape, body part size ratios, surfaces, colour, etc.

The goal of art activities was the development of visual and tactile perception, positive emotional states, learning to respect rules and agreements, development of practical skills, practicing drawing and design techniques, development of artistic imagination and creative absorption. By observing the creative process, analyzing the works and the method of talking to children about their works, it is concluded that the children who modeled in the clay technique mostly showed the dog flat and made the dog from memory. The proportions of the body deviated in the works of drawing technique, and some works had more emotional value. In some works the old experiences of children appeared, where dog house was drawn next to the dog. It is certainly concluded that the motif „dog" is close to children, and they happily modeled or drew it.

Art culture is present every day in kindergarten and greatly contributes to the development of the child through all stages of his life. The encounter with art culture is realized through various free and planned art activities, by choosing topics and motives that are close and interesting to children, in order to encourage perception, experience and awareness of their environment and then artistic expression of that experience.

Keywords: art activities, dog motif, drawing, modeling, preschool child

Sadržaj

1. UVOD 1
2. LIKOVNI RAZVOJ KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI 2
2.1. FAZE LIKOVNOG RAZVOJA 2
3. OLOVKA KAO CRTAČKO SREDSTVO 7
4. GLINA I GLINAMOL U DJEČJEM VRTIĆU 9
5. TEMA I MOTIV 10
5.1. VRSTE MOTIVA 10
6. LIKOVNE AKTIVNOSTI U DJEČJEM VRTIĆU 13
6.1. CILJ 13
6.2. ISTRAŽIVAČKA PITANJA 13
6.3. ISTRAŽIVAČKE METODE 14
6.4. KIPARSKO OBLIKOVANJE - LIKOVNA AKTIVNOST U STARIJOJ DOBNOJ SKUPINI 14
6.4.1. MOTIVACIJA 14
6.4.2. REALIZACIJA 15
6.5. CRTANJE - LIKOVNA AKTIVNOST U SREDNJOJ DOBNOJ SKUPINI 16
6.5.1. MOTIVACIJA 16
6.5.2. REALIZACIJA 17
7. OSVRT NA DJEČJE LIKOVNE RADOVE I KOMENTAR 18
7.1. KIPARSKO OBLIKOVANJE 18
7.1.1. KOMENTAR 26
7.2. CRTANJE OLOVKOM 27
7.2.1. KOMENTAR 31
8. ZAKLJUČAK 32

1. UVOD

Od najranije dobi djeca se vesele susretu sa životinjom, a veliki dio njih ima barem jednog kućnog ljubimca. U dječjim likovnim radovima često susrećemo životinje gdje djeca izražavaju svoj odnos i ljubav prema njima. Takvi likovni radovi potiču i usmjeravaju odgojitelje da provode s djecom likovne aktivnosti na temu životinja te da ih protežu kroz razne tehnike. Na taj način djeca upoznaju širi spektar likovne aktivnosti te stječu razna iskustva.

Dijete nesvjesno zadovoljava svoju potrebu za stvaralaštvom, pogotovo u dobi kad bi mnogi pomislili da je to nemoguće. Radost radi tog čina, jednaka je i nezaobilazna životna potreba. Nakon prvih „kiparskih“ pothvata te u susretu s različitom plohom na kojoj može ostaviti trag prstom, dijete ostvaruje svoje prve crtačke uratke. Radi pristupačnosti raznog slikarskog materijala počinje slikati uz silno uzbuđenje zbog mogućnosti koje mu pruža boja. Likovnost djeteta započinje od trenutka kad počne istraživati svijet oko sebe. (A.B. Šimrak, 2010.) „Likovne aktivnosti u radu s djecom predškolske dobi možemo podijeliti na: aktivnosti u kojima dijete samoinicijativno i spontano započinje s likovnim izražavanjem birajući likovno sredstvo koje mu je nadohvat ruke te stvara neovisno o drugima, aktivnosti koje planira i provodi odgajatelj/ica, a koje imaju svoje ciljeve i zadatke u odnosu na cjelokupni plan i program skupine.“ (A. B. Šimrak, 2010., para. 2).

Prema Belamarić (1986.), likovne sposobnosti razvijaju se ili oslabljuju onolikom mjerom koliko je pojedinom djetetu omogućeno, odnosno uskraćeno pravo njegove individualnosti.

„Povodom za likovno oblikovanje može biti želja za estetskim prikazivanjem nekih irealnih ili realnih i konkretnih motiva, a takvo poticanje likovnog stvaralaštva, odnosno ostvareno rješenje naziva se motivom ili temom.“ (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010., str. 16)

Od najranije dobi (8 mjeseci) dijete modelira od pulpe kruha te opipava i istražuje mogućnosti oblikovanja rukama. Dijete „gradi“ u prostoru elementima koji su mu pri ruci (kockicama, igračkama, hranom) te slaže, kombinira i daje novu dimenziju objektima i stvarima koje ga privlače.(A. B. Šimrak, 2010.)

2. LIKOVNI RAZVOJ KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

„Razvoj likovnog izražavanja predškolskog djeteta slijedi razvoj njegovih spoznajnih procesa i razvoj motorike i rastuće mogućnosti baratanja likovnim materijalima.“ (Starc, Obradović, Pleša, Profaca i Letica, 2004., str. 50)

Do razlika u likovnom izražavanju slikanjem, crtanjem ili prostorno - plastičnim oblikovanjem glinom ili plastelinom ne dovodi vrsta materijala. Nije bitno koristi li dijete boju, olovku ili glinu, uvijek je produkt ista osnovna forma unutar pojedine faze likovnog razvitka. (Grgurić, Jakubin, 1996.)

Bitno je istaknuti da djeca predškolske dobi najviše uče kroz igru, zato je pozitivan odnos prema sadržaju koji se uči veoma važan. Potrebno je poznavati načine formiranja poticaja i stvaralačke igre u svim pojavnostima stvaranja. Postojanje pretpostavki koje ukazuju na probleme koji se ne mogu riješiti na uobičajeni način uvjetuje javljanje stvaralaštva. Iskustvo i određeno znanje u takvim slučajevima ustvari predstavljaju polazište koje potiče nastanak različitih ideja u rješavanju nastalog problema. Time se stvaralaštvo usmjerava k novome koje opet ulazi u fond znanja kao pretpostavka rješavanja nekih novih, drugačijih problema. Ako misao čovjeka kombinira podatke i činjenice neograničeno i fleksibilno, onda su stvaralaštvo i učenje, u svojoj biti, u međuovisnosti. (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010.)

2.1. FAZE LIKOVNOG RAZVOJA

Faze likovnog razvoja teško je striktno odrediti jer je svako dijete individua. U mnogim slučajevima vidljivo je kako se pojedina djeca znatno razlikuju u likovnom području u odnosu na svoje vršnjake. Dijete lako prijeđe u višu fazu, no ako su se zadržali pojedini oblici iz prethodne faze, teško je odrediti u kojoj se fazi dijete nalazi.

Postoji četiri glavne faze u razvoju dječjeg crteža:

1) ***Faza izražavanja primarnim simbolima***

   Prema Grgurić, Jakubin (1996.) to je faza koja je začetak likovne pismenosti. Odvija se u dobi od 1. do 3. godine života. Sastoji se od crta koje su načinjene jednostavnim pokretima. Dijete grčevito pritišće olovku, a pokret ne dolazi iz zgloba već iz podlaktice

s pokretima naprijed - natrag. Važnost nije u kontroli linije već u praćenju i uživanju. Linije su uglavnom zakrivljene u polukružnom pravcu prema tijelu ili se kreću gore - dolje ako je lakat savijen. Kroz razne analize crteža u toj dobi, došlo se do spoznaje da glavne karakteristike ove faze proizlaze iz razvoja motorike.

Veljko Bodulić navodi kako je Georges-Henri Luquet, francuski likovni pedagog, ovu fazu imenovao **faza slučajnog realizma.** Ovdje je najvažnije to što će dijete imenovati šaru što je i za nas i za dijete bitno jer se uz čin paralelno javlja i misao. Crte, odnosno šara, potaknula je pojedinu misaonu sliku, tj. predodžbu koja se nalazi u području mišljenja djeteta (Bodulić, 1982.).

Prema Starc i suradnici (2004.) ova faza se naziva **faza šaranja: uživanje u pokretu (1, 5 godina do 3 godine*)***. Karakteristika u ovoj fazi je pronalaženje smisla i značenja u okolini istraživanjem, baratanjem i pokretom. Kod faze šaranja dijete je zainteresirano za pokret ruke te se ne brine za rezultat šare koja je učinjena njegovim pokretom. Pokreti nemaju određeni cilj. Olovku drže grčevito, a zglob se ne miče. Prema Mihalić (2013.) **faza šaranja ili slučajni realizam** (1. - 3. godine) predstavlja prvu fazu razvoja dječjeg crteža. U ovoj fazi dijete crta zbog uživanja u motoričkoj aktivnosti te nekontroliranim pokretima, a ne s namjerom da nešto nacrta. Ovakav crtež odraslima je često neprepoznatljiv i nerazumljiv, zato treba djeci dopustiti da uživaju u šaranju koje im donosi osjećaj ugode i zadovoljstva, a ne ga usmjeravati da crta neke prepoznatljive oblike. Najbolje što možemo ponuditi djeci za crtanje su flomasteri, deblje pastele, debele krede ako su vani, i sl.

Prema Herceg i Rončević (2010.) tijekom faze šaranja (od 1 god. 5 mj. do 3 god. 5 mj.) šare se mijenjaju od jednostavnijih crta (povlačenih iz zglobova ramena i lakta) do manjih kružnih crta (povlačenih iz zglobova šake i prstiju). Jedna od osobina dječjih šara je nepostojanje težišta te se tako one mogu promatrati s bilo koje strane podloge.

2) ***Faza izražavanja složenim simbolima***

Grgurić i Jakubin (1996.) navode kako ova faza traje od 4. do 6 godine. Crteži u ovoj fazi dobivaju smisao, jer djeca počinju uočavati sličnost svojih crteža s predmetima te svojim crtežima počinju davati imena. U ovoj fazi djeca počinju crtati ljudski lik, a činjenica jest da im je glava vrlo bitan dio tijela koji najviše naglase prilikom crtanja ljudskog lika. Uz ljudski lik, na prvim se crtežima pojavljuju i stvari koje su djetetu bitne: kuća, životinje, drveće, cvijeće i dr.

Prema Bodulić (1982.) ova faza se naziva **faza neuspjelog realizma.** Lik nacrtanog čovjeka je u početku samo krug u kojem su zabilježeni neki dijelovi lica (oči), a onda se na taj krug nadovezuju ekstremiteti (ruke i noge). Može se pretpostaviti da je tome razlog što tada dijete (od dvije do tri i pola godine) ne može pamtiti više od onoga što može nacrtati.

Ovu fazu Starc i suradnici (2004.) nazivaju **faza nastanka jednostavnih slika (5 - 7 godina).**

„Postupno se gubi inventivnost prethodne faze, prevladava porast logičnosti mišljenja, što se vidi i u likovnim simbolima.“ (Starc i suradnici, 2004., str. 53).

Simboli su povezani s objektivnom procjenom stvarnosti. Crteži su sve bogatiji i realniji. Pretežno su to ljudi, kuće i životinje. Javlja se želja za komunikacijom i pričanje priče uz crtež.

Herceg i Rončević (2010.) ovu fazu nazivaju „**faza sheme**“ koja traje od 3 godine i 6 mjeseci do 5 godina. U ovoj fazi se prikazuju prepoznatljive figure i objekti s najjednostavnijim elementima. Na ljudskom liku dijete neophodno prikazuje lice, a udovi su često bez oblika tijela. Na sličan način se tijelo prikazuje kao krug, elipsa, pravokutnik, trokut, a ruke i noge dugo nemaju svoju debljinu.

Prema Mihalić (2013.) to je **faza simboličkog crteža ili neuspjeli realizam** (3. - 6. godine). U ovoj fazi se javlja namjera i ideja da se nešto nacrta, za razliku od prve faze. Dijete pokušava crtati reprezentacijske simbole, odnosno kružne slike s linijama koje mogu označavati ljudsku ili životinjsku figuru; to su takozvani glavonošci ili punoglavci - dvije okomite linije koje označavaju noge koje izlaze iz kruga koji djeci označavaju glavu .

3) ***Faza intelektualnog realizma***

Grgurić i Jakubin (1996.) navode kako ova faza traje od 6. do 11. godine. Pojavljuje se apstraktno mišljenje, a sama likovna sposobnost je mnogo veća . Još uvijek je prisutna mašta te dijete izražavajući se postepeno usvaja likovne i kompozicijske elemente u svom radu. Javlja se prijelaz iz faze sheme u fazu crtanja oblika i pojava.

U crtežima se pojavljuje profil i pokret te sve veća vizualna objektivnost kod prikaza životnih doživljaja. Prikaz emocija je bogatiji i raznovrsniji te se proširuje primjena likovno - tehničkih sredstava.

Treća faza prema Bodulić (1982.) je **faza intelektualnog realizma**.

Ova faza je najkreativnije razdoblje djetetova likovnog razvoja i estetske vrijednosti djetetovog crteža. Javljaju se povećane tehničke i motoričke sposobnosti te omogućuju svjesno i namjerno oponašanje predmeta i stvarnosti.

Ovu fazu Herceg i Rončević (2010.) nazivaju **fazom oblika i pojava** i ona traje od 8. do 10. godine. U njoj se povećava realnost prikaza figura i objekata, a prikazuju se profil, pokret i osnovni prostorni odnosi. Javljaju se elementi prikaza pokreta figura, što počinje prikazom profila kao i prikaza prostora koji se u ovoj fazi tzv. opisni prostor.

Prema Mihalić (2013.) ovo je **faza realističnog crtanja** (6. - 10. godine). Djeca počinju crtati onako kako vide da druga djeca crtaju, odnosno počinju oponašati drugu djecu. Crtež je bogat detaljima, realističan te nema prostorne perspektive jer dijete ima želju nacrtati sve što zna.

4) ***Faza vizualnog realizma***

Ova faza traje od 11. do 14. godine. Ona karakterizira realističnije izražavanje objekata, bogatstvo detalja te sklad proporcija. U ovoj fazi, slika se gradi kao cjelina, postupno se usvaja geometrijska, zračna te koloristička perspektiva. (Grgurić, Jakubin 1996.)

Ovu fazu Bodulić (1982.) naziva **fazom vizualnog realizma** te govori da će u ovoj fazi dijete moći uspostaviti vezu između lika čovjeka, kuće, puta, stabla, životinje, brda i sunca. Na taj način će crtež iz faze nabrajanja preći u likovno pričanje - fazu oblika i pojava. Crtež će se sadržajno obogatiti i postati nacrtana proširena rečenica. Dječji izraz će obogatiti niz ostalih spoznaja i sposobnosti koje će dijete samo steći u svojem budućem rukovođenom obrazovanju i razvoju. Likovni izraz će se ovdje temeljiti više na emocionalnoj jačini doživljaja i zatečenom iskustvu i znanju. Iz tog razloga će nama odraslima izgledati da dječji prvi crteži imaju puno grešaka. Ako se poznaju razlozi te uvjeti njihova nastajanja, onda to neće biti greške, već stvarne zatečene mogućnosti djeteta u određenoj fazi njegovog psihofizičkog razvoja. Ako dijete iz bilo kojeg razloga zaostaje u svom psihofizičkom razvoju, to će se odražavati i u crtanju (Bodulić, 1982.).

Prema Mihalić (2013.) četvrta faza se naziva **faza umjetničkog crtanja** (nakon 10. godine) koja se javlja samo kod one djece koja imaju specifične sposobnosti za crtanje ili su izuzetno zainteresirana. U ovoj se fazi kod većine djece interes za crtanje smanjuje. U vizualnom realizmu djeca prolaze kroz razne promjene i oblikovanje vlastitog karaktera i lika. Vrlo važnu ulogu ima i mašta koja više nije dječja nego eskapistička, a

koja omogućuje djetetu da prevlada sve tragedije u sukobu sa sredinom. Mašta počinje osiguravati daljnji razvitak mlade osobe. Nakon pubertetskog razdoblja, mašta sve više ostaje u pozadini što često osiromašuje likovni izraz te djeca krajem ovog razdoblja u likovnom izražavanju postaju „odrasli“.

3. OLOVKA KAO CRTAČKO SREDSTVO

Crtanje olovkom važno je u dječjem razvoju i povezivanju osjećaja, percepcije i finih pokreta rukom. Korisno je na početku isključiti drvene bojice, flomastere i pastele, koje uvodimo nešto kasnije u likovnom radu s djecom. Aktivnost crtanja olovkom može se provoditi sa svom djecom, manjim grupama, individualno s djecom koja su u crtanju nesigurna ili odbijaju crtati, grupno ili individualno s djecom koja vole crtati i koja često crtaju.

Crtačke tehnike dijele se na suhe i mokre tehnike. Suhe crtačke tehnike su olovka, kreda, ugljen i kemijska olovka, a mokre crtačke tehnike su flomaster i sve tehnike rada tušem (tuš-pero, tuš-drvce, tuš-kist, lavirani tuš) (Jakubin, 1999.).

Olovka je osnovni crtaći materijal, sastoji se od uloška (mine) i drvene obloge koja ima funkciju štititi minu od lomljenja, ruku od prljanja i omogućuje lakše rukovanje (Perasović, 1994.).

Potrebno je poznavati vrste olovaka i papira te njihovih mogućnosti i likovnih karakteristika. Olovke se s obzirom na tvrdoću dijele na tvrde, srednje tvrde i mekane olovke. Olovke oznakom H (H2, H4, H6) su tvrde i koriste se za fine, precizne i oštre linije, za crtanje i najmanjih detalja što je izrazito korisno za geometrijske, deskriptivne, tehničke i arhitektonske crteže u kojima je potrebna matematička preciznost i točnost. Olovke oznakom B (B2, B4, B6) su mekane i pogodnije su za crtanje, jer daju više likovnih vrijednosti i bogatiji likovni izraz. Tim olovkama lako se postiže tonska modelacija, tj. stupnjevanje svjetlosne vrijednosti nekog tona.

Za crtanje u dječjem vrtiću preporuča se koristiti olovke HB i B, tanke i blago hrapave podloge papira te se ne koriste gumice za brisanje. Dobra vježba za ovu tehniku je slobodna igra olovkom bez određenog motiva. Nakon vježbe, novi crteži kojima će biti određeni motivi lakše će se izvoditi. (Bodulić, 1982.)

Djeca lako upravljaju olovkama, ne mogu proliti boju jer nije potrebno umakati u tekućinu kao kod tuša. Prije nego djeca počnu crtati neki motiv, potrebno je obaviti vježbu za rukovanje sredstvom. (Bodulić, 1982.) Tvrde olovke najprikladnije su za prikazivanje situacija ili pojava kod kojih je potrebna savršena matematička preciznost, a mogu se koristiti i kod slobodnog likovnog izražavanja ukoliko se želi postići oštrina i preciznost crteža. Crtanje olovkom potiče razvoj fine motorike šake i prstiju, kao i razvoj koordinacije oko - ruka. Te motoričke vještine od iznimne su važnosti za razvoj rane pismenosti. Olovka je radi svojih karakteristika u znatnoj prednosti prema flomasterima koji pripadaju skupini mokrih crtačkih tehnika, proizvode se u raznim bojama i nijansama, boje su vrlo intenzivne, a djeca se njima vrlo lako uprljaju.

Flomasteri ostavljaju trag koji je iste debljine i intenziteta, no postoje flomasteri različite debljine pa se ovisno o tome što se želi prikazati mogu kombinirati flomasteri različitih debljina, odnosno širina filceva. Flomasteri pružaju mogućnost linearnog i plošnog izraza. Postoje dvije vrste flomastera: jedni su topivi u vodi, stoga se nazivaju akvarel flomasteri i njima se pomoću kista i vode može dobiti lavirani crtež, druga vrsta flomastera su „permanent“ flomasteri koju su netopivi u vodi (Jakubin, 1999.).

Flomasteri su tehnika koja je vrlo privlačna djeci zbog širokog spektra boja, stoga se oni često koriste u vrtiću. Rad flomasterima preporuča se za djecu starije predškolske dobi, budući da starija djeca imaju veću kontrolu nad pritiskom flomastera na podlogu. Zbog svoje jednostavnosti korištenja širokog spektra kolorističkih efekata, flomasteri se često koriste u području dekorativnog oblikovanja. Flomasterima se potiče razvoj fine motorike šake i prstiju te razvoj koordinacije oko - ruka.

4. GLINA I GLINAMOL U DJEČJEM VRTIĆU

Glina je kiparska tehnika u području prostorno - plastičkog oblikovanja. Ona je vrsta zemlje koju karakterizira finoća i zrnatost, a nastaje raspadanjem stijena. Postoji više vrsta gline, no za rad u vrtićima najčešće se koristi lončarska glina, odnosno ilovača. Ukoliko je glina kvalitetna, ona će biti sive, žute ili plave boje. Glinu je prije korištenja potrebno pripremiti za rad, a u specijaliziranim trgovinama ili kod lončara može se pronaći glina već spremna za upotrebu. Kako bi se dala oblikovati, glinu je potrebno najprije vrlo dobro izmijesiti za što su zaduženi odgojitelji. Za modeliranje služimo se raznovrsnim likovno - tehničkim pomagalima kao što su drvene daščice, čačkalice ili metalni šiljak. Glinu je potrebno držati zamotanu u vlažnu krpu i najlonsku vrećicu jer se inače ona suši i stvrdne. Oblici izrađeni od gline suše se na zraku ili u sušionici. Budući da se takvi oblici lako mrve i lome preporučuje se njihovo pečenje. Naziv za pečenu glinu je terakota. U dječjem vrtiću glineni predmeti se rijetko peku, jer tehnološki nisu odgovarajuće kvalitete. Od svih tehnika prostorno - plastičkog oblikovanja, glina bi trebala biti zastupljena u najvećoj mjeri. Za razliku od umjetnih masa za oblikovanje, glina je podatna za rad i djeca ju lako modeliraju. Glina se u vrtiću može i reciklirati na način da se nepečeni modelirani oblici zaliju vodom dok glina opet ne omekša, stoga je to vrlo ekonomičan likovni materijal. (Jakubin, 1999.)
Za razliku od gline, u vrtiću se koriste i razne mase za modeliranje, poput glinamola. Glinamol se ne peče, već samo suši na zraku i ne može se reciklirati. Teže ga je oblikovati nego glinu, jer se stalno vraća u primarnu formu, brzo se suši i počinje se drobiti. Stoga se koristi pri izradi manjih dekorativnih predmeta i ukrasa.

5. TEMA I MOTIV

Prema Peiću (1987.), pod motivom se podrazumijeva sve ono što slika predstavlja. Sve što možemo vidjeti ili zamisliti može postati likovni motiv. Kod predstavljanja mrtve životinje, bilja i predmeta naziva se mrtva priroda. Motiv prirode naziva se pejzaž, a motiv unutrašnjosti raznih zgrada je interijer. Za termin motiv možemo reći da je širi pojam, a kao uži pojam stavljamo termin tema. Prema Hercegu (2010.), tema je konkretna oznaka (naslov rada) prikazanog motiva na umjetničkom djelu, npr.: ime portretirane osobe, ime određenog grada, Suncokreti i tako dalje.

5.1. VRSTE MOTIVA

U radu s djecom, prema Grgurić (1996.), motiv možemo odabrati iz djetetove okoline, iz nekih književnih djela, iz hrvatske povijesti i hrvatske kulturne i nacionalne baštine, iz narodnih običaja i događaja. Likovni i kompozicijski elementi mogu biti motivi i poticaji te motivi iz sfere ne-vizualnog.

1. ***Motivi iz djetetove okoline se dijele na:***

a) PRIRODNI I NAČINJENI OBLICI

- Oblici – pretežito linije (ljestve, grančice, metle, korijenje, kosa, klasje žita…)
- Minijaturni oblici (čipka, potočnice, list mrkve, marke, pahuljice snijega…)
- Manji oblici s detaljima (češeri, kaktusi, spužva, tenisice, grožđe…)
- Veći i složeniji oblici (sanjke, sag, brodovi, građevine, kišobrani, muzeji…)
- Nizovi (ogrlice, police u trgovinama, knjižnica, boce na policama, vijenci cvijeća)

b) PROSTORI

- Unutarnji prostori (kupaonice, kuhinje, moj stan, stepenice, autobus iznutra…)
- Izvanjski prostori (trgovi, križanja, stadioni, parkovi, mostovi, naselja…)

c) POJAVE U PRIRODI (kiša, snijeg, poplave, mrak i svijetlo, duga, sunce, rijeka…)

d) LJUDI

- Ljudske figure u pokretu (gimnastičari, plesači, plivači, klizači, biciklisti…)
- Karakterizacije ljudskoga lika (moj prijatelj, mama i ja, maske, ja u zrcalu…)
- Ljudi – predmeti – rad (čistačica, pekari, svirači, vatrogasci, rođendan…)
- Grupe i nizovi ljudi (živi vlak, kolo, naš zbor, u redu po dva…)
- Ljudi – predmeti – prostor (u kazalištu, u kinu, tržnica, gradilište…)
- Ljudi i životinje (hranjenje ptica, pastir i ovce, konjanici…)
- Ljudi i biljke (zalijevanje cvijeća, šišanje živice, kopanje vrta, sađenje…)

e) ŽIVOTINJE (ribe, ptice, leptiri, hobotnica, rakovi, papiga, kornjača, mravi…)

2. ***Motivi iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta***

a) MOTIVI IZ KNJIŽEVNIH DJELA

- Motivi iz priča (npr. Djed i repa, Dva jarca, Ivo Andrić; Prvi put u cirkusu…)
- Motivi iz bajki (Grimmove bajke, H. C. Andersenove bajke…)
- Motivi iz basni (Lav i miš, Roda i vrana, lisica i vrana…)
- Motivi iz poezije (Vesna Parun; Ide zima, Zvonimir Balog; Što se od vode pravi…)
- Motivi iz biblijskih tekstova (SZ: stvaranje svijeta, Mojsijev život; NZ: Isusovo rođenje, Posljednja večera, Križni put, Uskrsnuće, Isusova čuda…)

3. ***Motivi iz hrvatske povijesti i hrvatske kulturne i narodne baštine***

- Povijesni događaji (krunidba hrvatskih kraljeva, motivi iz Domovinskog rata…)
- Povijesni spomenici hrvatske kulture (Bašćanska ploča, hrvatski pleter, Višeslavova krstionica, kolovrat, kolijevka, keramički predmeti…)

4. ***Motivi iz narodnih običaja i događaja***

- Blagdanski motivi (slavimo nedjelju, sv. Nikola, Božić, Uskrs…)
- Motivi iz društvenih i vjerskih događaja (krštenje, prva pričest, vjenčanje, rođendani, Majčin dan, sajmovi, maškare…)

5. ***Likovni i kompozicijski elementi kao motivi i poticaji***

- Crta (obrisna, teksturna, strukturna, ritam crta, nizovi crta, polje crta, kontrast crta (tanke-debele, guste-rijetke, ravne-zakrivljene, kratke-duge))
- Boja (osnovne boje, izvedene boje, kontrast boja (toplo-hladno, svijetlo-tamno, komplementarne boje, kvantiteta-kvaliteta), optičko miješanje boja, mehaničko miješanje boja, tonovi boja, akromatske boje, harmonija boja, ravnoteža boja…)
- Ploha (geometrijski likovi, slobodni likovi, likovi i njihove sjene, velike-male plohe…)
- Površina (kontrast površina; glatko-hrapavo, tvrdo-mekano, svijetlo-tamno, kontrast površina različitog podrijetla, kora drveta, krzno, kamen, svila…)
- Volumen i prostor (geometrijski oblici, slobodni oblici, kontrast volumena; obli-uglati, puni-šuplji, jednostavni-složeni, otvoreni-zatvoreni, monolitna masa, prošupljena masa…)

6. ***Iz sfere ne-vizualnog***

- Emocije (radost, ljubav, tuga, bol, mir, ljutnja, ljubomora)
- Osjeti (toplo, hladno, kiselo, slano, slatko, mirisno, smrdljivo, tvrdo, mekano, glatko, hrapavo, oštro, tupo…)
- Glazba i drugi auditivni poticaji (cvrkut ptica, šum vjetra, grmljavina, skladbe…)
- Ostali ne-vizualni poticaji (istina, laž, tajna, san, stvaranje svemira…)

U istraživanju koje će se provoditi s djecom motiv će biti životinja „pas“. Mnoga djeca imaju svog psa te im je on važno biće u njihovim životima. Kroz dječje likovne radove često susrećemo nacrtanog psa, što nam daje usmjerenje da je to djeci važno. Iz tog razloga djeca će kroz zadane likovne aktivnosti modelirati, odnosno crtati svog psa ili psa kojeg poznaju. Motiv „pas“ spada u kategoriju motiva iz djetetove okoline.

6. LIKOVNE AKTIVNOSTI U DJEČJEM VRTIĆU

U dječjem vrtiću „Kesten“ provedene su dvije likovne aktivnosti u dvije dobne skupine. Motiv u obje aktivnosti bio je „pas“. Prva aktivnost provodila se u starijoj dobnoj skupini gdje su djeca glinamolom kiparski oblikovala psa. Prije same aktivnosti pripremljena su pitanja koja će se postaviti djeci te razne slike pasa koja služe za motivaciju djece. S djecom je proveden uvodni razgovor o psima gdje su im postavljena pitanja i prikazane razne slike pasa. Nakon metode razgovora i usmjerenog opažanja djeci se najavio zadatak. Tijekom aktivnosti djeci je bila pružena pomoć kad je bilo potrebe. Kroz provođenje likovnih aktivnosti s djecom se radilo grupno i individualno po potrebi. Djeca su se upoznala s dvije likovne tehnike; kiparsko oblikovanje u tehnici glinamolom i crtanje olovkom. Motiv u obje likovne aktivnosti bila je životinja „pas“.

6.1. CILJ

Cilj likovnih aktivnosti bio je odgovor na istraživačka pitanja te razvoj vizualne i taktilne percepcije, pozitivnih emocionalnih stanja, učenje poštovanja pravila i dogovora, razvoj praktičnih vještina, svladavanje crtačkih i oblikovnih tehnika, razvoj likovne imaginacije i kreativne apsorpcije.

6.2. ISTRAŽIVAČKA PITANJA

- Na koji način će djeca prikazati motiv psa, prema sjećanju i nakon usmjerenog opažanja različitih pasmina?
- Hoće li prikazati životinje u pokretu, izraziti površine tijela, uključiti veliki broj detalja?
- Kakvi će biti proporcionalni odnosi dijelova tijela?
- Hoće li prikazati samo motiv psa ili svoje osobno iskustvo i doživljaj sa psima (npr. igru)?
- Hoće li modelirati trodimenzionalne oblike ili će glinamolom raditi plošno (pojava tzv. „crtanja” glinom)?

6.3. ISTRAŽIVAČKE METODE

U okviru praktičnog istraživanja, u dječjem vrtiću „Kesten“, u gradu Klanjcu, održane su dvije likovne aktivnosti, u dvije različite vrtićke skupine (od 5 do 7 godina i od 3 do 4 godine). Ukupno je sudjelovalo dvadeset i četvero djece, od čega je šesnaestero modeliralo u tehnici glinamola, a osmero crtalo olovkom. Djecu se motiviralo metodom razgovora i usmjerenog opažanja, pri čemu su korištene fotografije raznih pasmina kako bi se djeci predočilo da se psi razlikuju po obliku tijela, po odnosima veličina dijelova tijela, po površinama, boji, itd.

Za dobivanje rezultata koristile su se metode opažanja stvaralačkog procesa, analiza radova te metoda razgovora. Kroz razgovor s djecom došli smo do saznanja što su točno htjela prikazati u svom likovnom procesu.

6.4. KIPARSKO OBLIKOVANJE - LIKOVNA AKTIVNOST U STARIJOJ DOBNOJ SKUPINI

U starijoj skupini sudjelovalo je 16 djece od 5 do 7 godina. Njihov zadatak bio je glinamolom kiparski oblikovati psa kojeg poznaju. Prije same aktivnosti za djecu su bila pripremljena pitanja koja su im se postavila i slike koje su im se prikazale kao motivacija za nadolazeći zadatak. Na svakom stolu bila je pripremljena odgovarajuća količina glinamola te pribor kojim su se mogli služiti (čačkalice, valjak i nožić).

6.4.1. MOTIVACIJA

Djeca su sjedila u krugu te su im bila postavljena pitanja: „Imate li vi psa?, Zatvorite sad oči i zamislite kako izgleda vaš pas ili pas vašeg prijatelja?, Kako izgleda vaš pas? (fizički izgled), S čime se tvoj pas voli igrati i kako se voli igrati?, Ima li vaš pas nešto posebno na sebi po čemu ga možete lakše prepoznati? (npr. posebna boja dlake, ogrlica, neka fleka, dužina dlake…), Gdje vaš pas živi?(u kući, vani, ima li svoju kućicu…), Opiši kako izgleda tvoj pas kad dođe netko nepoznat u vaše dvorište?, Što vi volite najviše na svom psu?, Ima li netko od vas sličnog psa kao što je na jednoj od slika koje ste vidjeli?, Ima li kakve razlike u izgledu između ovih pasa?, Jesu li svi iste veličine?, Imaju li svi istu boju dlake?, Kakvu imaju dlaku (dugu ili kratku) ?, Kako možemo održavati dlaku?, Kakav imaju oblik glave?,

Kakve su im noge, jesu li svima noge iste dužine?, Kakve su im uši? (stoje li uspravno ili su spuštene, jesu li male ili velike), Koji vam se pas najviše sviđa i zašto?, Kakav imaju rep: dug, kratak, s puno dlake, s malo dlake?, Kakva im je njuška: velika, mala, koje je boje?, Kakvo im je tijelo: dugo, kratko, veliko, malo?"

Nakon što su djeca veselo odgovarala na pitanja, bile su im prikazane slike raznih pasa kako bi vidjeli razne pasmine te si predočili da nisu svi psi isti. Kada je prošao uvodni razgovor, djeca su sjela za stol te im se najavio zadatak:

> „Draga djeco, pred vama se nalazi glinamol i pribor koji će vam pomoći u izradi. Vaš zadatak je načiniti psa od glinamola, koji može biti u bilo kojem položaju. Može ležati, stajati, trčati i dr. Ako vam zatreba bilo kakva pomoć, pozovite me kako bih vam pomogla."

6.4.2. REALIZACIJA

Od djece se očekivalo da izrade psa po sjećanju te da se čim više koriste priborom kako bi lakše naznačili detalje. Važno je bilo da je pozitivna atmosfera u skupini te da su djeca opuštena i vesela. Kroz aktivnost djeca su uživala u modeliranju. Nekoliko njih se prvi puta susrelo s glinamolom jer su tek upisani u skupinu. Koristili su se priborom te su se trudili da njihov pas ima čim više detalja. Dio djece se zaigralo s glinamolom pa im se pred kraj aktivnosti dio glinamola osušio. Većina djece krenula je izrađivati psa plošno. Tijekom aktivnosti djeca su razgovarala međusobno te prema studentici nisu imala pitanja.

6.5. CRTANJE - LIKOVNA AKTIVNOST U SREDNJOJ DOBNOJ SKUPINI

U srednjoj skupini sudjelovalo je osmero djece od 3 do 4 godine. Njihov zadatak bio je nacrtati psa olovkom. Prije same aktivnosti za djecu su bila pripremljena pitanja koja su im se postavila i slike koje su im se prikazale kao motivacija za nadolazeći zadatak. Na stolu su bile pripremljene olovke te bijeli papir.

6.5.1. MOTIVACIJA

Djeca su sjedila u krugu te su im bila postavljena pitanja: „Imate li vi psa?, Zatvorite sad oči i zamislite kako izgleda vaš pas ili pas vašeg prijatelja: kako izgleda vaš pas? (fizički izgled), S čime se vaš pas voli igrati i kako se voli igrati?, Ima li vaš pas nešto posebno na sebi po čemu ga možete lakše prepoznati? (npr. posebna boja dlake, ogrlica, neka fleka, dužina dlake..) , Gdje vaš pas živi?(u kući, vani, ima svoju kućicu…), Opiši kako izgleda tvoj pas kad netko nepoznat dođe u vaše dvorište?, Što vi volite najviše na svom psu?, Ima li netko od vas sličnog psa kao što je na jednoj od slika koje ste vidjeli?, Ima li kakve razlike u izgledu između ovih pasa?, Jesu li svi iste veličine?, Imaju li svi istu boju dlake?, Kakvu imaju dlaku (dugu ili kratku)?, Kako možemo održavati dlaku?, Kakav imaju oblik glave?, Kakve su im noge, jesu li svima noge iste dužine?, Kakve su im uši? (stoje li uspravno ili su spuštene, jesu li male ili velike), Koji vam se pas najviše sviđa i zašto?, Kakav imaju rep: dug, kratak, s puno dlake, s malo dlake?, Kakva im je njuška: velika, mala, koje je boje?, Kakvo im je tijelo: dugo, kratko, veliko, malo?“

Nakon što su djeca veselo odgovarala na pitanja, bile su im prikazane slike raznih pasa kako bi vidjeli razne pasmine te si predočili da nisu svi psi isti. Kada je prošao uvodni razgovor, djeca su sjela za stol te im se najavio zadatak:

„Draga djeco, pred vama se nalaze olovke i papiri. Vaš zadatak je nacrtati psa kojeg poznajete ili psa koji živi s vama. Vaš je odabir kako će izgledati i u kojem će biti položaju. Može trčati, spavati, ležati, hodati i dr. Tijekom crtanja nema brisanja olovkom, a ako pogriješite, pokušajte ispraviti nastavljajući crtati. Ako zatrebate pomoć, tu sam za vas kako bih vam pomogla.“

6.5.2. REALIZACIJA

Od djece se očekivalo da nacrtaju psa što bolje i sa što više detalja. Svakako je bilo važno da su djeca opuštena te da se ne opterećuju ako ne mogu obrisati pogrešku. Kroz aktivnost djeca su uživala u crtanju te se moglo lako zaključiti kako im je pas jedan od bitnijih ikona u životu. Kod nekih likovnih radova nije bio nacrtan samo pas, već i njegova kuća ili mali psići koji su prikazivali bebe velikog psa. Tijekom aktivnosti djeca su naknadno gledala slike kako bi lakše nacrtali psa, a studentici su postavljali pitanja kako točno treba izgledati pas. Kasnije su se djeca opustila te su crtala s maštom, prijašnjim iskustvom, sjećanjem i veseljem.

7. OSVRT NA DJEČJE LIKOVNE RADOVE I KOMENTAR

7.1. KIPARSKO OBLIKOVANJE

U nastavku su prikazani svi likovni radovi djece koja su sudjelovala u likovnoj aktivnosti. Ispod svake fotografije nalazi se komentar koji je studentica zaključila nakon analize i razgovora sa svakim djetetom individualno. Djeca su rado razgovarala o svojim radovima, tako da se u kontekstu komentara nalaze i njihova mišljenja.

Slika 1. Andrija (5,6 god.)

Slika 2. Leona R. (6,5 god.)

Dječak Andrija (slika br. 1) nije bio zadovoljan zadanim zadatkom. Nije znao kako bi napravio psa te ga je to vrlo opteretilo. Nije koristio ponuđeni pribor, već je modelirao samo rukama. Njegova zamisao je da pas sjedi s ispruženim nogama. Noge je radio na način da je među rukama valjao glinamol, dok je tijelo, glavu i oči tapkao prstima tako dugo dok nije došao do željenog izgleda. Vidljivo je kako pas dječaka Andrije nema puno detalja, te je cijeli pas napravljen vrlo jednostavno.

Djevojčica Leona (slika br. 2) bila je oduševljena likovnim zadatkom. Kod njenog psa vidi se detaljan rad te jasan položaj u kojem ga je htjela prikazati. Leona se kod modeliranja koristila rukama te valjkom. Uši psa stoje prema gore, jer navodi kako njen pas čuva kuću te da iznenada čuje nepoznati zvuk na što diže uši i promatra dvorište. Glava i trup (donekle) su volumeni, a kod nogu vidimo „crtanje“ glinom. Prednje noge su u bočnom položaju što nam daje na znanje da pas ne leži u potpunosti, već leži ostatkom tijela dok je prednjim nogama u pripravnosti za podizanje u slučaju potrebe.

Slika 3. Lukas (5 god.)

Slika 4. Alen (6 god.)

Lukas (slika br. 3) je imao zamisao kako njegov pas spava sjedeći na zadnjem djelu tijela, dok su mu zadnje noge ispružene prema gore. Njegov pas se znatno razlikuje od drugih. Naslage glinamola prikazuju debljinu psa, dok crta udubljena u glavi čačkalicom prikazuje zatvoreno oko. Kod ovo rada pojavljuje se volumen. Pas nema uši niti rep, te dječak navodi kako je njegov pas jako umoran od spašavanja tuđih života. Dječak Lukas bio je vrlo zaokupljen zadanom aktivnosti te je najduže radio zadatak.

Dječak Alen (slika br. 4) svog psa stavlja u ležeći položaj s trbuhom prema gore. Pogled psa je prema gore dok su prednje noge postavljene iza glave. Ovaj rad prikazuje svojstva između volumena i reljefa. Između prednjih nogu nalazi se kugla koja predstavlja loptu s kojom se pas igra. Alen je noge izradio na način da je po stolu dlanovima valjao glinamol dok nije došao do željenog izgleda. Tijelo i glavu je modelirao na način da je između dlanova oblikovao materijal. Dijelove tijela spajao je tapkajući prstima.

Slika 5. Tia (5 god.)

Slika 6. Ivona D.(5 god.)

Tia (slika br. 5) je dijelila stol s Alenom pa možemo primijetiti kako su njihovi psi u istom položaju, no Tijin pas nema lopte. Djevojčica je svog psa izrađivala bez podloge (nije ju htjela) pa joj se pas pri stavljanju na papirnati podložak za sušenje raspao. Djevojčica je noge i rep načinila tako da je veći komad glinamola valjala između stola i dlana pa je kasnije trgala glinamol u željene veličine kako bi dobila više dijelova. Ovakva izrada prikazuje „crtanje“ glinom. Djevojčica nije bila oduševljena zadatkom te je htjela čim prije završiti zadanu aktivnost.

Djevojčica Ivona (slika br.6) nije znala kako pristupiti glinamolu te se prvi puta susrela s zadanim materijalom, jer je nedavno upisana u vrtić. Ona je svog psa zamislila u sjedećem položaju. Iz priloženog vidi se da ovaj pas nema puno detalja te mu nedostaju noge. Pas ima pogled usmjeren prema naprijed. Djevojčica se nije služila priborom te je materijal oblikovala rukama.

Slika 7. Ivona P. (6 god.)

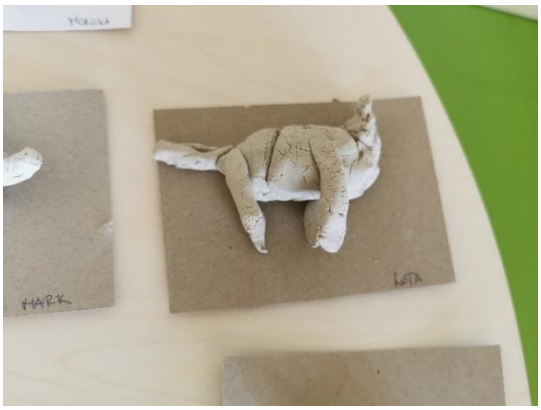

Slika 8. Lota (6,6 god.)

Djevojčica Ivona P. (slika br. 7) ima vrlo sličan rad kao i djevojčica Ivona D. Djevojčice nisu bile blizu jedna drugoj kod izvršavanja aktivnosti, no dogodila se velika sličnost. Kod ovog psa vidi se volumen, te malo više detalja kao što su npr. uši i jedna noga. Djevojčica je svog psa zamislila da na nogama leži dok je jedna noga ispružena. Na lijevoj strani tijela vidljive su pruge koje je načinila čačkalicom dok je na desnoj strani samo jedna točka. Ivona navodi kako njen pas ima veselo tijelo te da je poseban u odnosu na sve druge pse.

Kod djevojčice Lote (slika br. 8) vidi se mnogo detalja i truda. Njen pas je u bočnom ležećem položaju s ispruženim nogama te je prikazan polegnuti volumen. Vidljive su sve četiri noge koje su jedna na drugoj. Pas ima rep, uši i oči. Djevojčica svog psa opisuje kao umornog psa koji se cijeli dan igrao pa je odlučio malo prespavati. Djevojčica je materijal oblikovala rukama dok se na zadnjem dijelu tijela vidi duboka crta načinjena nožićem kao ponuđenim priborom što djevojčica opisuje kao ozljedu koju njen pas ima.

Slika 9. David (7 god.)

Slika 10. . Sara (6 god.)

Dječak David (slika br. 9) želio je svog psa postaviti u stojeći položaj, no to mu nije pošlo za rukom pa mu je noge stavio do tijela. Ovdje se pojavljuje kombinacija volumena i „crtanja“ glinom. Njegov pas ima puno detalja. David je čačkalicom načinio crte po cijelom tijelu kako bi prikazao da pas ima puno dlake. Želio je istaknuti uši pa je vidljivo kako ovaj pas ima jako velike uši koje su spuštene. Prva desna noga je kraća, jer David navodi kako je njegov pas sudjelovao u prometnoj nesreći pa mu jedan dio noge fali. Dječak je bio oduševljen radom glinamolom te je zadatku prišao s veseljem.

Sara (slika br. 10) jako voli modelirati. Kroz ovu aktivnost odlučila je napraviti imaginarnog psa kojeg nema nitko. Pas ima oči, njušku i tri noge. Kod njenog psa vidi se kombinacija volumena i „crtanja“ glinom. Navodi kako njen pas nema ni uši ni rep, jer mu to ne treba te da zna pričati s ljudima. Djevojčica je noge načinila valjajući komade glinamola između stola i dlanova, a tijelo i glavu je trljala među dlanovima dok nije došla do željenog oblika. Sara se nije koristila ponuđenim priborom.

Slika 11. Ivan (7 god.)

Slika 12. Fran (6,4 god.)

Ivan (slika br. 11) je psa stavio u ležeći položaj s raširenim nogama. Navodi kako njegov pas stalno spava i to baš u tom položaju. Dio koji je postavljen na trbuhu psa predstavlja njegovu omiljenu igračku bez koje ne može. Dječak se nije koristio nikakvim priborom te je sve oblikovao rukama. Rep je najdeblji od svih dijelova tijela , jer Ivan navodi kako njegov pas ima veliki dlakavi rep. Kod ovog psa vidi se reljef. Svakako treba obratiti pažnju kako se dogodila velika sličnost između Ivanovog psa i Alenovog psa.

Pas dječaka Frana (slika br. 12) znatno se razlikuje od svih ostalih. Prije svega treba istaknuti kako je pas načinjen od puno manjih dijelova koje je dječak kasnije spajao, što je najbolji primjer „crtanja“ glinom. Pas je zamišljen u stojećem položaju, no prikazan je bočno i polegnuto uz spljoštenost što je dječak postignuo valjkom. Pas ima sve dijelove tijela no nisu vidljive dvije noge. Rep je zavijen prema gore za što dječak navodi da je rep prema gore, jer je pas sretan. Dječak je bio vrlo zainteresiran za aktivnost te se potrudio oko modeliranja.

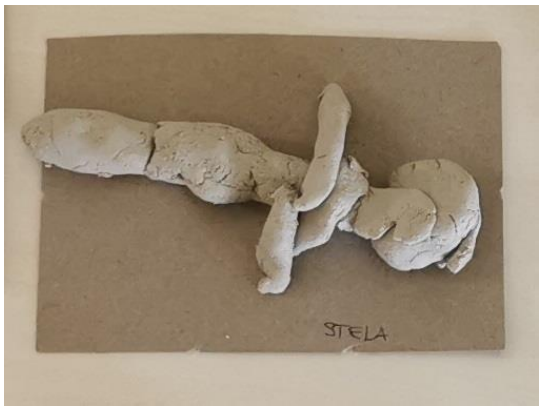

Slika 13. Stela (5 god.)

Slika 14. Leona A. (5 god)

Stela (slika br. 13) se koristila samo rukama. Aktivnost joj je bila vrlo zahtjevna te se vrlo umorila u izradi. Njen pas zamišljen je u stojećem položaju, ima samo dvije noge te nema puno detalja. Rep je napravljen vrlo debelo te je tijelo dugačko jer Stela navodi da je njen pas velik. Dio koji je postavila iznad nogu predstavlja ogrlicu. Kod ovog rada ističe se reljef i „crtanje“ glinom.

Djevojčica Leona (slika br.14) zamislila je svog psa u čučećem položaju. Psu se ne vide noge, ima rep, oči, njušku i uši. Djevojčica nije koristila pribor, već je svaki dio tijela načinila rukama. Rep je izradila na način da je rukama valjala glinamol te kasnije prstima utiskivala sa strane kako bi dobila trokutasti izgled. Vidljiva je kombinacija „crtanja“ glinom i volumena (glava). Leona navodi da se njen pas nalazi u takvom položaju jer čuva kuću. Djevojčici se svidjela aktivnost te je s veseljem modelirala.

Slika 15. Nikol (6,7 god)

Slika 16. Martin (6 god.)

Nikol (slika br. 15) se svidjela aktivnost te se djevojčica jako potrudila. Njen pas je u bočno ležećem položaju te ima sve dijelove tijela. Djevojčica se služila valjkom kao pomoćnim priborom za oblikovanje. Ovaj pas ima dugi rep za što Nikol navodi da je to najljepši dio tijela njenog psa. Prednja desna noga postavljena je na njuški što prikazuje da se pas češe po njoj. Svakako je u ovom radu vidljivo „crtanje“ glinom.

Dječak Martin (slika br. 16) modelirao je rukama. Pas je u bočno ležećem položaju. Ima rep, dvije noge te sve dijelove glave. Vidljivo je kako je dječak „crtao“ glinom. Dječak se dosta namučio u izradi pa je vidljivo kako mu se glinamol na nekim mjestima počeo sušiti. Martin je bio zainteresiran za aktivnost te je uživao u izradi. Navodi kako je njegov pas poseban te da ima velike noge i rep, a malu glavu i tijelo.

7.1.1. KOMENTAR

Opažanjem stvaralačkog procesa, analizom radova te metodom razgovora s djecom o njihovim radovima, zaključuje se kako su djeca koja su modelirala u tehnici glinamola pretežno prikazivala psa polegnutog na podlozi, poput reljefa, što je karakteristično za tu dob. Ni kod jednog rada pas nije postavljen na noge. Neka djeca su prakticirala tzv. „crtanje glinom“, gdje oblikovanjem rade tanke izdužene oblike i od njih izrađuju zamišljene oblike kao što bi to uradili crtačkim sredstvima (slika br. 2, slika br. 5, slika br. 9, slika br. 10, slika br. 12, slika br. 13, slika br. 14, slika br. 15 i slika br. 16). U nekim radovima prikazan je volumen (slika br. 2, slika br. 3, slika br. 4, slika br. 8, slika br. 9, slika br. 10, slika br. 14), dok je samo kod jednog rada prikazan polegnuti volumen (slika br. 8). Kod radova pojavio se i reljef (slika br. 4, slika br. 11 i slika br. 13). Djeca su psa prikazivala prema sjećanju, odnosno prema vlastitom iskustvu i doživljaju iz okoline. Pažnju su usmjeravala na detalje, što je vidljivo kod više radova gdje je naprimjer jedan dječak izradio omiljenu igračku svog psa (slika br. 11). U mnogim radovima može se upoznati sam karakter psa, gdje su djeca istaknula njihove osobine i navike, iz čega se može zaključiti da su djeca emocionalno povezana sa svojim psima (slika br. 10 i slika br. 11). Za primjer možemo navesti kako je jedan dječak izrazio kod svog psa kraću nogu, jer navodi kako je to posljedica prometne nesreće (slika br. 9). Djeca su pretežno spajala dijelove tijela na način da su prvo izradila tijelo, a zatim su na tijelo spajala ostatke dijelova tijela. U nekim radovima pojavila se disproporcija što je kod jedne djevojčice bio i cilj (slika br. 10), dok je u ostalim radovima proporcija bila realističnija. Kod jednog rada pojavila se emocionalna proporcija gdje je djevojčica izrazila uši psa, što opisuje da njen pas ima jako dobrar sluh te da reagira na svaki manji zvuk (slika br. 2). Bilo je djece koja nisu bila zainteresirana za aktivnost, no kako su njihovi prijatelji sudjelovali, priključili su se i oni.

Svaki rad donosi svoju priču te prikazuje djetetovo viđenje zadanog motiva. Najbitnije je od svega da se na izrazima djece vidjelo zadovoljstvo

7.2. CRTANJE OLOVKOM

U nastavku su prikazani svi likovni radovi djece koja su sudjelovala u likovnoj aktivnosti. Ispod svake fotografije nalazi se komentar koji je studentica zaključila nakon analize i razgovora sa svakim djetetom individualno. Djeca su rado razgovarala o svojim radovima, tako da se u kontekstu komentara nalaze i njihova mišljenja.

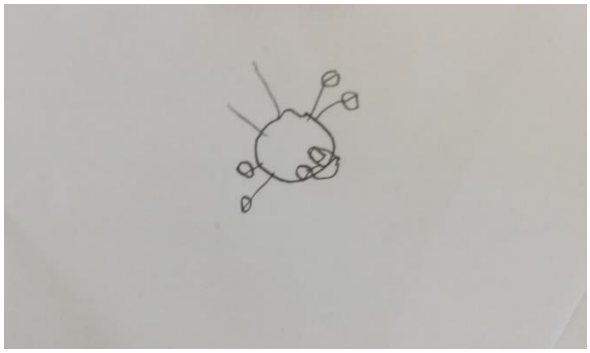

Slika 17. Mihaela (4. god)

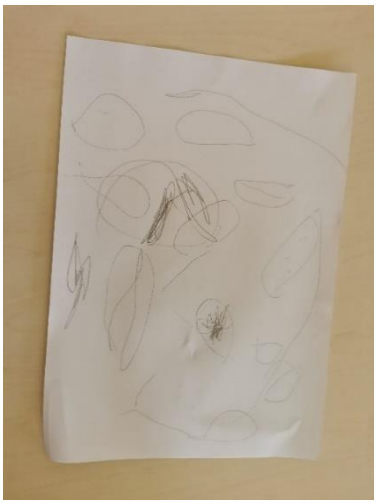

Slika 18. Bruno (3 god.)

Djevojčica Mihaela (slika br. 17) nacrtala je psa koji izgleda kao tzv. „glavonožac“, što je karakteristično za tu dob. Ovdje se javlja „prevaljivanje“ oblika, što je često vidljivo kod crtanja stola i vozila. Ovo je rana etapa faze složenih simbola. Mihaela je bila oduševljena s aktivnosti te se trudila u crtanju.

Na crtežu kod dječaka Brune (slika br. 18) ima raznih linija i oblika, što nas upućuje na praiskonske krugove koji djetetu zamjenjuju dijelove tijela. Javlja se konglomerat što objašnjava da je sve razbacano te nema sinteze između elemenata. Ovo je kasna etapa faze šaranja (primarnih simbola). Dječak nije znao kako pristupiti aktivnosti te mu je zadatak bio težak.

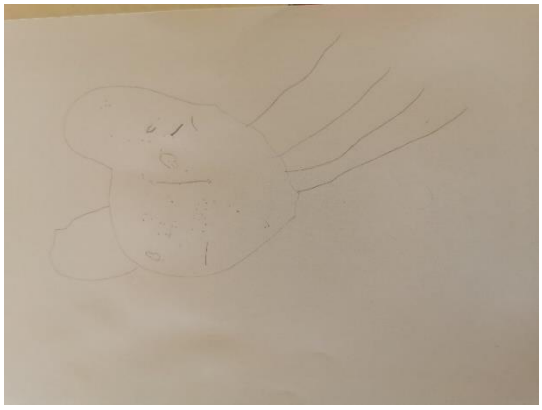

Slika 19. Ana (4 god.)

Slika 20. Petar (4,5 god)

Djevojčica Ana (slika br. 19) usmjerila je detalje oko glave koja je i samo tijelo psa. Nacrtala je uši, no oči, njuška i usta su postavljena vodoravno u odnosu na glavu. Noge je prikazala crtama te je zamisao bila da pas stoji. Točkice koje su po glavi prikazuju dlaku psa. Djevojčica je uživala u aktivnosti te joj se svidjela olovka kao crtačko sredstvo.

Kod dječaka Petra (slika br. 20) vidimo najviše detalja. Dječak je psu nacrtao sve dijelove tijela iako pas dosta liči na mačku. Psa je zamislio u stojećem položaju. Noge i rep prikazao je linijama. Glavu je prikazao krugom te je uši nacrtao u obliku trokuta. Kod očiju je nacrtao trepavice što se znatno ističe u odnosu na ostale radove. Petar navodi kako voli svog psa te da je on jako zaigran i veseo. Dječak je bio oduševljen s aktivnosti te je uživao u njoj. Svakako treba istaknuti kako se njegov crtež dosta podudara s kiparskim radom dječaka Frana (slika 12.). Psi su u istoj poziciji, repovi su im zavinuti prema gore te su glave prikazane na sličan način. Kod dječaka Frana pas ima dvije noge, dok Petrov pas ima četiri što je jedina razlika.

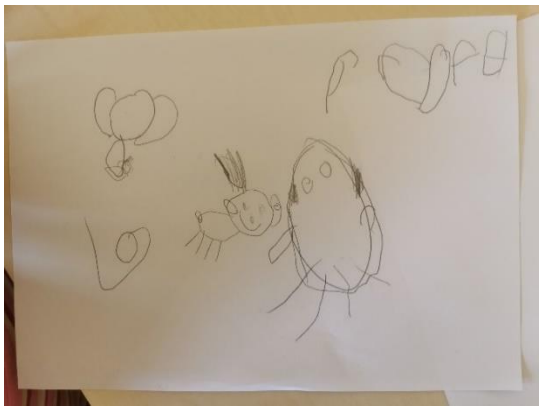

Slika 21. Magdalena (4 god.)

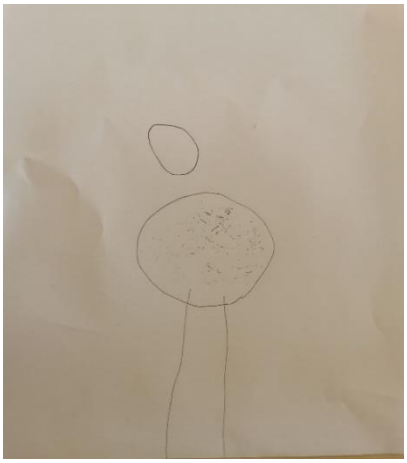

Slika 22. Luka (3 god.)

Djevojčica Magdalena (slika br. 21) nacrtala je tri psa. Najveći pas prikazuje mamu psa. Taj pas ima četiri noge, dvije ruke, oči i uši. Tijelo i glava su spojeni u jedno. Do tog psa prikazan je beba pas koji ima sve dijelove tijela. Na glavi je nagomilanim uspravnim crtama prikazala dlaku psa. U lijevom uglu prikazan je još jedan pas koji nema dijelove glave, pa daje dojam da je prikazan sa stražnje strane. Ispod njega djevojčica je nacrtala balon kojim se psi igraju. U desnom gornjem kutu djevojčica je pokušala napisati svojem ime. Magdalenu se jako dojmila aktivnost te ona jako voli crtati.

Luka (slika br. 22) je nacrtao psa u stojećem položaju. Želio je biti čim prije gotov jer mu se nije svidjela aktivnost. Ovdje vidimo jednog vrlo šturog „glavonošca“, koji je nacrtan slično kako bi prikazao i čovjeka, no upravo te točkice, koje označavaju dlakavu površinu psa, otkrivaju da se radi o životinjskom liku. Vidi se da je dječakov doživljaj usmjeren upravo na taktilan osjet. Luka je dvjema linijama prikazao noge. Iznad psa nacrtan je jedan manji krug, to je prva glava koju je dječak nacrtao, no nije bio zadovoljan njenom veličinom pa je crtao ispočetka.

Slika 23. Lota (4 god.)

Slika 24. Karlo (4,6 god.)

Djevojčica Lota (slika br. 23) nacrtala je dva imaginarna psa, jer navodi kako ne zna što je to pas iako su joj bile prikazane slike. Lota je svakom psu nacrtala po dvije noge i dvije ruke pa psi više nalikuju na ljude nego na životinje. Ona ih je zamislila kako plešu, jer i ona sama voli plesati. Njoj je aktivnost bila dosadna pošto nije znala što je to pas, iako su joj bile prikazane slike raznih pasa. Svakako treba istaknuti da je djevojčica nacrtala puno detalja.

Karlo (slika br. 24) je nacrtao psa i njegovu kuću. Psa je nacrtao u stojećem položaju s dvije druge noge koje je istaknuo debelim linijama. Ispod psa je debelom vodoravnom linijom želio prikazati lokvu vode u kojoj pas stoji, što nas navodi da je to dio njegovog iskustva. Tijelo po sebi ima krugove što prikazuje šarenu dlaku. Nacrtao mu je rep prema dolje, jer navodi kako je pas tužan, jer mu je kućica mokra. Na glavi je nacrtao uši, oči te brkove, dok usta nedostaju. Dječak je uživao u aktivnosti te mu se svidjelo crtanje olovkom .

7.2.1. KOMENTAR

Opažanjem stvaralačkog procesa, analizom radova te metodom razgovora s djecom o njihovim radovima, najčešće prevladava prikaz glavonošca što je početna faza složenih simbola. Glavonošci se sastoje od krugova i linija, gdje krugovi prikazuju glavu, odnosno tijelo psa, a linije noge. Za razliku od ljudske figure možemo opaziti kako ovi radovi pretežno imaju naglašene velike uši i rep, što naznačuje da se ipak radi o životinji. Kod nekih slika (slika br. 20) vidljiva je disproporcionalnost, glava je predimenzionirana. U nekim radovima osjećala se emocionalna vrijednost gdje je jedan dječak (slika br. 20) naveo kako se njegov pas voli igrati i veseliti, a jedna je djevojčica nacrtala svog psa kako pleše jer i sama voli plesati, gdje je također bio prikazan pokret psa (slika br. 23). Kod nekih radova pojavili su se doživljaji djece gdje je uz psa nacrtana njegova kuća (slika br. 24). Djeca su psa crtala prema vlastitom iskustvu i sjećanju. Bilo je djece koja nisu bila zainteresirana za aktivnost, no kako su njihovi prijatelji sudjelovali, priključili su se i oni.

Svaki rad donosi svoju priču i prikazuje djetetovo viđenje zadanog motiva. Najbitnije je od svega da se na izrazima djece vidjelo zadovoljstvo.

8. ZAKLJUČAK

U provedenim likovnim aktivnostima ciljevi su zadovoljeni u potpunosti. Djeca koja su sudjelovala razvila su razne vještine i iskustva. Srednja dobna skupina crtala je olovkom, a starija dobna skupina modelirala je u tehnici glinamola. Obje tehnike potiču razvoj fine motorike šake i prstiju, kao i razvoj koordinacije oko - ruka. Te motoričke vještine od iznimne su važnosti za razvoj rane pismenosti.

Kroz proučavanje literature i pisanje prve cjeline završnog rada, koja govori o razvijanju dječjeg crteža, motivima i tehnikama koje su se proučavale kroz istraživanje, treba istaknuti da je faze likovnog razvoja teško striktno odrediti jer je svako dijete individua. U mnogim slučajevima vidljivo je kako se pojedina djeca znatno razlikuju u likovnom području u odnosu na svoje vršnjake. Dijete lako prijeđe u višu fazu, no ako su se zadržali pojedini oblici iz prethodne faze, teško je odrediti u kojoj se fazi dijete nalazi.

Nakon provedenih aktivnosti gdje je motiv bio „pas“ došlo se do zaključka da je vrlo bitno odabirati adekvatan motiv koji je blizak djetetovom iskustvu i koji se ubraja u djetetove interese. Djeca s veseljem pristupaju likovnim aktivnostima ako je predviđeni motiv ono što ih zanima i što je njima važno.

Aktivnostima su se zadobila različita iskustva i smjernice kako pristupiti djeci te na koji ih način zaintrigirati za određene teme i tehnike. Isto tako uvidjelo se kako neke postupke treba prilagoditi i sa svakim djetetom raditi individualno.

LITERATURA:

Belamarić, D. (1986). DIJETE I OBLIK : Likovni jezik predškolske djece, knjiga za odgajatelje, roditelje, pedagoge, psihologe, psihijatre. Zagreb: Školska knjiga.

Bodulić, V. (1982). Umjetnički i dječji crtež. Zagreb: Školska knjiga.

Grgurić, N. i Jakubin, M. (1996). Vizualno likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik. Zagreb: Educa

Herceg, L. i kolege Rončević, A. i Karlavaris, B. (2010). Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi. Zagreb: Alfa.

Jakubin, M. (1999). Likovni jezik i likovne tehnike: Temeljni pojmovi. Zagreb: Educa, nakladno društvo, d.o.o.

Mihalić, S. (2013, 20.5.2013). Crtam ti priču – dječji crtež. Preuzeto 26.7.2021., http://www.istrazime.com/djecja-psihologija/crtam-ti-pricu- djecji-crtez/

Peić, M. (1978). Pristup likovnom djelu. Zagreb: Školska knjiga.

Perasović, M. (1994). Slikarski rječnik. Split: Narodno Sveučilište Split

Ružić, B. (1959). Djeca Crtaju : Priručnik za učitelje, nastavnike likovnog odgoja i roditelje. Zagreb: Školska knjiga.

Starc, B. i kolege Čudnila-Obradović, M. , Pleša, A., Profaca, B. i Letica, M. (2004). Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi. Golden Marketing: Tehnička knjiga

B. Šimrak, A. (2010). Predškolsko dijete i likovna umjetnost, *Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece,62,* 2-8. Preuzeto 14.7.2021. https://hrcak.srce.hr/file/184161

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

_____

(vlastoručni potpis studenta)

IZJAVA

o odobrenju za pohranu i objavu ocjenskog rada

kojom ja Ana Budić, OIB: 35772569946 , student Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, kao autor ocjenskog rada pod naslovom:

Motiv životinje u likovnim radovima djece predškolske dobi ,

dajem odobrenje da se, bez naknade, trajno pohrani moj ocjenski rad u javno dostupnom digitalnom repozitoriju ustanove Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta te u javnoj internetskoj bazi radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, sukladno obvezi iz odredbe članka 83. stavka 11. *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju* (NN 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15). Potvrđujem da je za pohranu dostavljena završna verzija obranjenog i dovršenog ocjenskog rada. Ovom izjavom, kao autor ocjenskog rada dajem odobrenje i da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim:

a) široj javnosti

b) studentima i djelatnicima ustanove

c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

**Zaokružite jednu opciju. Molimo Vas da zaokružite opciju a) ako nemate posebnih razloga za ograničavanje dostupnosti svog rada.*

Vrsta rada: **a) završni rad preddiplomskog studija**

b) diplomski rad

Mentor/ica ocjenskog rada: izv.prof.dr.art.Kristina Horvat Blažinović

Naziv studija: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet;Odsjek Čakovec

Odsjek : za odgojiteljski studij

Datum obrane: _____

Članovi povjerenstva: 1. _____

2._____

3._____

Adresa elektroničke pošte za kontakt: _____

Mjesto i datum _____

_____

(vlastoručni potpis studenta)

(opcionalno)

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa ocjenskim radovima trajno pohranjenim i objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju ustanove Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, ovom izjavom dajem pravo iskorištavanja mog ocjenskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije:

1) CC BY (Imenovanje)
2) CC BY-SA (Imenovanje – Dijeli pod istim uvjetima)
3) CC BY-ND (Imenovanje – Bez prerada)
4) CC BY-NC (Imenovanje – Nekomercijalno)
5) CC BY-NC-SA (Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima)
6) CC BY-NC-ND (Imenovanje – Nekomercijalno – Bez prerada)

Ovime potvrđujem da mi je prilikom potpisivanja ove izjave pravni tekst licencija bio dostupan te da sam upoznat s uvjetima pod kojim dajem pravo iskorištavanja navedenog djela.

_____

(vlastoručni potpis studenta)

O Creative Commons (CC) licencijama

CC licencije pomažu autorima da zadrže svoja autorska i srodna prava, a drugima dopuste da umnožavaju, distribuiraju i na neke načine koriste njihova djela, barem u nekomercijalne svrhe. Svaka CC licencija također osigurava autorima da će ih se priznati i označiti kao autore djela. CC licencije pravovaljane su u čitavom svijetu.

Prilikom odabira autor treba odgovoriti na nekoliko pitanja - prvo, želi li dopustiti korištenje djela u komercijalne svrhe ili ne, a zatim želi li dopustiti prerade ili ne? Ako davatelj licence odluči da dopušta prerade, može se također odučiti da od svatko tko koristi djelo, novonastalo djelo učini dostupnim pod istim licencnim uvjetima.

CC licencije iziskuju od primatelja da traži dopuštenje za sve ostala korištenja djela koje su prema zakonu isključivo pravo autora, a koje licencija izrijekom ne dopušta.

Licencije:

Imenovanje (CC BY)

Ova licencija dopušta drugima da distribuiraju, mijenjaju i prerađuju Vaše djelo, čak i u komercijalne svrhe, dokle god Vas navode kao autora izvornog djela. To je najotvorenija CC licencija.

Sažetak licencije: *https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.hr* Puni pravni tekst: *https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode*

Imenovanje-Dijeli pod istim uvjetima (CC BY-SA)

Ova licencija dopušta drugima da mijenjaju i prerađuju Vaše djelo, čak i u komercijalne svrhe, dokle god Vas navode kao autora i licenciraju novonastala djela pod istim uvjetima (sve daljnje prerade će također dopuštati komercijalno korištenje).

Sažetak licencije: *https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hr*

Puni pravni tekst: *https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode*

Imenovanje-Bez prerada (CC BY-ND)

Ova licencija dopušta redistribuiranje, komercijalno i nekomercijalno, dokle god se djelo distribuira cjelovito i u neizmijenjenom obliku, uz isticanje Vašeg autorstva.

Sažetak licencije: *https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/deed.hr*

Puni pravni tekst: *https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/legalcode*

Imenovanje-Nekomercijalno (CC BY-NC)

Ova licencija dopušta drugima da mijenjaju i prerađuju Vaše djelo u nekomercijalne svrhe. Iako njihova nova djela bazirana na Vašem moraju Vas navesti kao autora i biti nekomercijalna, ona pritom ne moraju biti licencirana pod istim uvjetima.

Sažetak licencije: *https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.hr*

Puni pravni tekst: *https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode*

Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima (CC BY-NC-SA)

Ova licencija dopušta drugima da mijenjaju i prerađuju Vaše djelo u nekomercijalne svrhe, pod uvjetom da Vas navedu kao autora izvornog djela i licenciraju novonastala djela pod istim uvjetima.

Sažetak licencije: *https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.hr*

Puni pravni tekst: *https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode*

Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada (CC BY-NC-ND)

Ovo je najrestriktivnija od CC licencija – dopušta drugima da preuzmu Vaše djelo i da ga dijele s drugima pod uvjetom da Vas navedu kao autora, ali ga ne smiju mijenjati ili koristiti u komercijalne svrhe.

Sažetak licencije: *https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.hr*

Puni pravni tekst: *https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode*